

ดนตรีประกอบพิธีกรรมตนเองของกลุ่มชาติพันธุ์กูย ในเขตอีสานตอนใต้ของไทย

พนาสินธุ์ ศรีวิเศษ

สาขาวิชาดุริยางคศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

อีเมล: Panasinsriviset@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาองค์ประกอบทางดนตรีประกอบพิธีกรรมตนเองของกลุ่มชาติพันธุ์กูย ในเขตอีสานตอนใต้ของไทย ด้วยกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพรวบรวมข้อมูลจากการลงพื้นที่ภาคสนาม นำเสนอผลการศึกษาดังกล่าวด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์ผลการศึกษาพบว่าพิธีกรรมเป็นพิธีกรรมที่เกิดจากความเชื่อและความศรัทธาในการรักษาผู้มีอาการเจ็บป่วย ด้วยวิธีการบรรเลงดนตรีและการฟ้อนรำ ชาวบ้านได้มีการขนานนามกล่าวไว้ว่าขอให้หายจากอาการเจ็บป่วย เมื่อหายจากอาการป่วยแล้วจะมีการประกอบพิธีกรรมตนเองขึ้นภายในหมู่บ้าน พิธีกรรมตนเองนี้มีปรากฏอยู่ในหมู่บ้านตำบลโพธิ์กระสังข์ อำเภอชุมพลบุรี จังหวัดศรีสะเกษ การประกอบพิธีกรรมนี้ชาวบ้านจะจัดปะรำพิธีและเครื่องสังเวद्यบูชาให้ผู้ประกอบพิธีได้ดำเนินการตามลำดับขั้นตอนพร้อมกับการบรรเลงดนตรีและการฟ้อนรำ มีความเชื่อว่าจะไม่นิยมกระทำกันในช่วงเข้าพรรษา องค์ประกอบทางดนตรีสำหรับประกอบพิธีกรรมตนเองจะประกอบไปด้วยเครื่องดนตรี ได้แก่ ปี่สะเอง 1 เล้า กลองโทน 2 ใบ และฆ้องหุ่ย 1 ใบ ในบางโอกาสจะมีแคนบรรเลงประกอบเพิ่มเติม การบรรเลงรวมวง เป็นวงดนตรีขนาดกลาง ประมาณ 4 – 5 คน เพลงบรรเลงประกอบพิธีกรรมจะเป็นทำนองเพลงสั้น ๆ อัตรารำจังหวะปานกลาง บรรเลงซ้ำทำนองไปมาหลายรอบมีระบบเสียงที่เรียกว่าเพนทาโทนิค มีการแบ่งโครงสร้างของบทเพลงไว้อย่างชัดเจน วงดนตรีบรรเลงตั้งแต่พิธีกรรมเริ่มต้นไปจนถึงเสร็จสิ้นพิธีกรรม

คำสำคัญ

ดนตรีประกอบพิธีกรรม พิธีสะเอง ชาติพันธุ์กูย



วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
ปีที่ 11 ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน 2562

The Ritual Music for Sa-Eang Ceremony of Kuy Ethnic Group in Lower Northeastern Part of Thailand

Panasin Sriviset

Music Program, Faculty of Fine and Applied Arts, KhonKaen University

E-mail: Panasinsriviset@gmail.com

Abstract

The objective of this article was to study the element of the ritual music for Sa-Eang Ceremony of Kuy Ethnic Group in Lower Northeastern part of Thailand. The data in this qualitative study were collected by field trip. Then, the results were reported by using descriptive statistics. It was found that the Sa-Eang Ceremony of Kuy Ethnic Group, the villagers believed that the ritual was healing of sick people by playing music and dancing. The villagers have to communicate as a method of healing sick people, after they have recovered from the sickness, they will have to do the ritual in the village. The Sa-Eang Ceremony has been conducted in the Sam village in Phokrasang Sub-district in Khun Han District in Sisaket Province. The ritual has been held every year in this village and the offering was provided and followed by playing music and dancing. They believed that the ritual cannot be held during Vassa period. The element of the ritual music for Sa-Eang Ceremony which comprised of 1 Pi Sa-Eang, 2 Thon Drum and 1 Gong Hui, sometimes they have a Khaen instrument to play together. This was a medium musical band which included 4-5 players. The ritual music was in a short melody and moderate tempo. The music was played in a short melody loop which called the pentatonic sound system. The structure of the song was clearly divided, the band always started playing from the beginning till the end of the ceremony.

Keywords

Ritual Music, Sa-Eang Ceremony, Kuy Ethnic Group

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ชาติพันธุ์กวย หมายถึง กลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย และมีการกระจายกระจายอาศัยอยู่ตามภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย ซึ่งส่วนใหญ่จะปรากฏอยู่ในเขตอีสานตอนใต้ ได้แก่ จังหวัดสุรินทร์ บุรีรัมย์ ศรีสะเกษ และอุบลราชธานี ชาวกวยมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่เรียบง่ายและคงความเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมโดยเฉพาะวัฒนธรรมทางด้านภาษาที่ยังคงสืบทอดกันอย่างเข้มแข็ง รวมทั้งขนบธรรมเนียมประเพณี วิถีชีวิตที่มีความโดดเด่นและแตกต่างจากกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ของไทยวิถีชีวิตของชาวกวยนั้นจะนำพิธีกรรมความเชื่อเข้ามามีบทบาทในการดำรงชีวิต พิธีกรรมและความเชื่อที่สำคัญที่เป็นลักษณะเฉพาะของชาวกวยอีกพิธีกรรมหนึ่งคือ พิธีกรรมและความเชื่อในการเลี้ยงช้าง ความมีระเบียบวินัยและความเป็นเอกภาพในสังคมของชาวกวย จะเห็นได้ชัดเจนในกลุ่มชาวกวยที่เรียกว่า “กวยตาแฉ้ย” (ส่วยซ้าง) ที่นับถือผีป่า ชาวกวยที่เลี้ยงช้างเกือบทั้งหมดในปัจจุบันมีพื้นเพเดิมอยู่ที่บ้านตากกลาง ชาวกวยนี้จะเลี้ยงช้างไว้เป็นสัตว์เลี้ยง มีความชำนาญการเลี้ยงช้างมาตั้งแต่เดิม สืบทอดวิธีการเลี้ยงช้างมาตามบรรพบุรุษ จนถือได้ว่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอย่างหนึ่ง ชาวกวยจะเลือกทำเลที่ตั้งบ้านเรือนที่ใกล้ป่า และมีน้ำ เพราะเป็นที่เหมาะสำหรับการเลี้ยงช้าง การเลี้ยงช้างจะเป็นลักษณะธรรมชาติมากที่สุด คือปล่อยให้เข้าไปหากินเอาเอง (สมทรง บุรุษพัฒน์, 2538, น. 14) วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์กวยมีความหลากหลายและเป็นเอกลักษณ์ประจำชาติพันธุ์ เช่น ภาษาพูด ที่อยู่อาศัย การแต่งกาย อาหารการกิน การประกอบอาชีพหลัก อาชีพรอง และวัฒนธรรมความเชื่อ รวมถึงประเพณีประจำท้องถิ่น เขตอีสานตอนใต้ของไทยประกอบไปด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลาย เช่น ชาติพันธุ์เขมร ชาติพันธุ์กวยชาติพันธุ์ลาว ดังนั้นศิลปวัฒนธรรมในอาณาบริเวณนี้จึงเป็นกลุ่มวัฒนธรรมที่ประกอบด้วยกลุ่มวัฒนธรรมที่มีความหลากหลาย เมื่อมีวัฒนธรรมที่หลากหลาย ประเพณีพิธีกรรมจึงมีความหลากหลายเช่นเดียวกัน ดังเช่น พิธีกรรมของชาวไทยเชื้อสายเขมรในการเข้าทรงที่เรียกว่า “มม๊วต” เป็นพิธีกรรมอย่างหนึ่งของชาวสุรินทร์ ซึ่งมีความเชื่อแต่โบราณว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ช่วยให้คนกำลังเจ็บไข้ได้ป่วยมีอาการทุเลาได้ (สมจิตร พ่วงบุตร, 2527, น. 217) พิธีกรรมของชาวไทยที่ใช้ภาษาลาวเรียกว่าพิธี “กายอ้อ” เป็นพิธีกรรมในการรักษาคนไข้ด้วยการเข้าทรง โดยมีการบรรเลงดนตรีและการรำประกอบพิธี และพิธีกรรมของชาวไทยกลุ่มชาติพันธุ์กวยเรียกว่า “แกล มอ” พิธีกรรมเช่นนี้ทางจังหวัดบุรีรัมย์เรียกว่า “แกล ออ” และจังหวัดศรีสะเกษมีพิธีกรรมที่เรียกว่า “สะเอง” เป็นต้น ซึ่งถือเป็นพิธีกรรมรักษาคนไข้ด้วยการเข้าทรง แต่จุดหมายปลายทางของดนตรีในพิธีกรรมย่อมสนองความต้องการภายในใจของผู้คนเช่นเดียวกัน เนื่องจากการดนตรีไม่ว่าจะเป็นรูปแบบใดลักษณะใด หรือในท้องถิ่นใดย่อมมีความสำคัญกับผู้คนในท้องถิ่นนั้นอยู่เสมอ



วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
ปีที่ 11 ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน 2562

ชาวกูยมีความเชื่อในสิ่งเร้นลับและเหนือธรรมชาติ โดยนำความเชื่อเข้ามามีบทบาทในการดำรงชีวิตอย่างต่อเนื่องตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน กลุ่มชาติพันธุ์กูยนี้มีประวัติความเป็นมาอันยาวนานในการอพยพเคลื่อนย้ายมาตั้งถิ่นฐานเขตภาคอีสานตอนใต้ และได้นำวัฒนธรรมความเชื่อดังกล่าวมาเป็นส่วนหนึ่งในการดำเนินชีวิตเมื่อชาวบ้านหรือผู้คนในท้องถิ่นมีความเชื่อในสิ่งเร้นลับและเชื่อว่าสามารถนำเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิตจึงได้กำหนดให้มีการถ่ายทอดและสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น จากปากต่อปากหรือที่เรียกว่ามุขปาฐะโดยได้สอดแทรกเข้ามาในรูปแบบพิธีกรรมความเชื่อ เมื่อมีความเจ็บไข้ได้ป่วยเกิดขึ้น ชาวบ้านย่อมมีความเชื่อว่าจำเป็นต้องพึ่งสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายทั้งปวงเพื่อความสบายใจ และเพื่อทุเลาอาการของคนไข้ เมื่อมีกิจกรรมทางการเข้าทรงเกิดขึ้น ในส่วนลึกภายในจิตใจของมนุษย์ย่อมต้องมีความรื่นเริงใจ หรือบันเทิงใจจึงได้กำหนดให้มีการบรรเลงดนตรีประกอบพิธีกรรมนั้นเพื่อให้องค์ประกอบทางพิธีกรรมเกิดความสมบูรณ์มากขึ้น ชาวบ้านในท้องถิ่นจะนิยมในการร้องรำทำเพลง และการจัดกระบวนการสืบทอดทางวัฒนธรรมในการเข้าทรงเพื่อการรักษาคนไข้ตามวิถีชีวิตพื้นบ้านมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

วัฒนธรรมทางด้านดนตรีถือเป็นวัฒนธรรมหนึ่งที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการประกอบพิธีกรรม ซึ่งวัฒนธรรมด้านดนตรีของแต่ละท้องถิ่นย่อมมีความแตกต่างกัน ในหลายท้องถิ่นมีการนำดนตรีมาเพื่อบรรเลงประกอบพิธีกรรมที่ชาวบ้านเคารพนับถือเพื่อเป็นการสืบทอดทางวัฒนธรรมและเพื่อจรรโลงจิตใจให้เกิดความสงบสุข ปัจจุบันมีหลายหน่วยงานให้ความสำคัญกับการศึกษา สร้างองค์ความรู้และรวบรวมข้อมูลทางวัฒนธรรมเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์กูย มีการจัดตั้งแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมในหลายด้าน ซึ่งการศึกษาด้านดนตรีของชาติพันธุ์กูยนี้ ถือเป็นแขนงหนึ่งทางวัฒนธรรมที่มีความสำคัญเช่นเดียวกันที่ควรศึกษาจัดทำให้เป็นรูปธรรมมากขึ้น วัฒนธรรมทางดนตรีในพิธีกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์กูยในแต่ละท้องถิ่นยังคงมีการดำเนินขึ้นในยุคปัจจุบัน ถึงแม้จะเริ่มลดน้อยลงไปตามสภาพของสังคมไทยในปัจจุบันแล้วก็ตาม ผู้วิจัยมีความสนใจในการศึกษาข้อมูลทางดนตรีในพิธีกรรมเหล่านี้ซึ่งมีส่วนสำคัญในการศึกษาค้นคว้าสำหรับกระบวนการเรียนการสอนในยุคปัจจุบัน จึงต้องมีการสร้างองค์ความรู้เพื่อให้วัฒนธรรมมีความสมบูรณ์และเข้มแข็งขึ้น ดังนั้นผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ตำราทางวิชาการ และลงพื้นที่รวบรวมข้อมูลจากภาคสนามบ้านชำ ตำบลโพธิ์กระสัง อำเภอบุณหาย จังหวัดศรีสะเกษเพื่อการสร้างองค์ความรู้ทางดนตรีประกอบพิธีกรรมตนเอง ซึ่งถือเป็นพิธีกรรมที่มีการบรรเลงดนตรีประกอบตามความเชื่อของชุมชน จากการรวบรวมข้อมูลภาคสนาม นำมาศึกษาวิเคราะห์อย่างชัดเจนและศึกษาอย่างเต็มรูปแบบของกระบวนการศึกษาค้นคว้าทางงานวิจัย จึงทำให้วัฒนธรรมเหล่านี้ยังคงเป็นที่รู้จักและยังคงมีการสืบทอดอย่างต่อเนื่องเพื่อรักษาวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์กูยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาองค์ประกอบทางดนตรีในพิธีกรรมตนเองของชาวไทยกลุ่มชาติพันธุ์กูยในเขตอีสานตอนใต้ของไทย

ขอบเขตการวิจัย

บริบทด้านพื้นที่

ศึกษาบริบททางสังคมของชุมชนที่มีการบรรเลงดนตรีประกอบพิธีกรรม ในเขตพื้นที่ หมู่บ้านชำ ตำบลโพธิ์กระสัง อำเภอนาโพธิ์ จังหวัดศรีสะเกษ

บริบทด้านเนื้อหา

ศึกษาความเป็นมาและองค์ประกอบที่สำคัญของดนตรีในพิธีกรรมในเขตอีสานตอนใต้ การศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้ผู้วิจัยขอเสนอข้อมูลที่ได้จากตำราวิชาการและข้อมูลที่ได้จากการลงพื้นที่ภาคสนาม โดยการบันทึกการสัมภาษณ์ การบันทึกภาพนิ่ง และการบันทึกภาพเคลื่อนไหว จากวิทยากรหรือศิลปินพื้นบ้าน

บันทึกเป็นโน้ตเพลงไทย ตามเสียงที่วงดนตรีไทยสามารถบรรเลงได้ถนัด คือ ใช้ตัวอักษรแทนเสียงของระดับโน้ต และการบันทึกเพลงต่างๆ ที่ใช้ประกอบการศึกษาเป็นการบันทึกเสียงจากเครื่องดนตรี ที่ผู้บรรเลงเป็นศิลปินพื้นบ้าน โดยผู้ศึกษาค้นคว้านำมาถอดและบันทึกเป็นโน้ตเพลง

นิยามศัพท์เฉพาะ

ดนตรีประกอบพิธีกรรม หมายถึง องค์ประกอบทางดนตรีที่ใช้บรรเลงประกอบพิธีกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์กูยพิธีตนเอง หมายถึง พิธีกรรมการเข้าทรงของโดยใช้ดนตรีและการฟ้อนรำเพื่อการบำบัดรักษาผู้เจ็บป่วยของกลุ่มชาติพันธุ์กูยในจังหวัดศรีสะเกษ

ชาติพันธุ์กูย หมายถึง ชาวบ้านหรือคนท้องถิ่นอีสานใต้ที่ใช้ภาษาอยู่ในการสื่อสาร

อีสานตอนใต้ หมายถึง กลุ่มจังหวัดทางภาคอีสานของไทยที่ประกอบไปด้วยจังหวัดสุรินทร์ บุรีรัมย์ ศรีสะเกษ อุบลราชธานี

องค์ประกอบทางดนตรี ส่วนย่อยของรายละเอียดทางดนตรีต่าง ๆ ที่ใช้เป็นเครื่องประกอบที่ทำให้เกิดเป็นรูปแบบทางดนตรีอย่างสมบูรณ์คือ เครื่องดนตรี วงดนตรี ระบบเสียง บทเพลงและคีตลักษณ์

ลงแถบ หมายถึง การอัญเชิญสิ่งเร้นลับที่ชาวบ้านนับถือเข้ามาประทับยังร่างทรง



วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
ปีที่ 11 ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน 2562

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาผ่านข้อมูลองค์ความรู้ จากตำราวิชาการ เอกสาร งานวิจัยและเอกสารอื่นที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งใช้วิธีการเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูล จากการลงพื้นที่ภาคสนามเพื่อศึกษาสังเกตกลุ่มบุคคลที่ต้องการศึกษาโดยละเอียด ใช้วิธีการสังเกตแบบ มีส่วนร่วม (Participant observation) การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกรายบุคคล (Individual in-depth interview) การสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) เป็นหลัก ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการ วิเคราะห์ข้อมูลจะใช้การวิเคราะห์เชิงเหตุผลไม่ได้มุ่งเก็บข้อมูลด้านตัวเลขมาทำการวิเคราะห์ การวิจัย ในครั้งนี้ใช้หลักการวิจัยเชิงคุณภาพ ที่มีการสรุปบรรยายข้อมูลจากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มีการแบ่งกลุ่มย่อยเป็นส่วนประกอบต่าง ๆ ซึ่งมีขั้นตอนวิธีการวิจัยและการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. บุคลากร การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยเน้นศึกษาจากกลุ่มชาติพันธุ์ชาวกูยในชุมชนที่ยังคง มีวิถีชีวิตและวัฒนธรรมความเชื่อในเรื่องของพิธีกรรม โดยมีดนตรีเข้ามาเกี่ยวข้องในพิธีกรรมนั้น ๆ ซึ่ง บุคลากรนี้ประกอบไปด้วยกลุ่มคนที่อยู่ในเขตพื้นที่ทางภูมิศาสตร์เดียวกัน โดยเป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่าง แบบเจาะจง ประกอบไปด้วยกลุ่มนักวิชาการ กลุ่มผู้ปฏิบัติ และกลุ่มบุคคลทั่วไป ซึ่งเป็นกลุ่มบุคคลที่มี ส่วนเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์กูย ที่อาศัยอยู่ร่วมกันในชุมชน ซึ่งสามารถให้ข้อมูลของ บริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้อง บุคลากรที่ผู้วิจัยทำการศึกษาในครั้งนี้คือ ผู้บรรเลงดนตรี ผู้เข้าทรง และชาวบ้านหมู่บ้านชำ ตำบลโพธิ์กระสัง อำเภอนาหวาย จังหวัดศรีสะเกษ

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิจัยในครั้งนี้ได้ใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวม ข้อมูล ที่ประกอบไปด้วย แบบสำรวจข้อมูลและแบบสัมภาษณ์ ด้วยกระบวนการการสนทนากลุ่มเพื่อ เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสนทนาของผู้ให้ข้อมูล ซึ่งเป็นบุคคลที่สามารถให้คำตอบในประเด็นที่ต้องการ ศึกษาได้ ใช้เป็นเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย โดยผู้วิจัยเป็นฝ่ายบันทึกสิ่งที่สังเกตเช่น การเขียน สรุปบรรยาย การบันทึกเสียงลงในแถบบันทึกเสียง บันทึกกิจกรรมทางดนตรีไว้ในกล่องวิดีโอ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเก็บข้อมูลในลักษณะ เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่สามารถตอบข้อคำถามสำหรับ การวิจัยได้อย่างสมบูรณ์ โดยมีวิธีการเก็บข้อมูลใน 2 ลักษณะ คือ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร และการเก็บรวบรวมข้อมูลจากภาคสนามโดยการลงพื้นที่ภาคสนามในเขตพื้นที่หมู่บ้านชำ ตำบลโพธิ์ กระสัง อำเภอนาหวาย จังหวัดศรีสะเกษ

4. การจัดทำข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล

การจัดทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้จัดทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยมีรายละเอียดตามขั้นตอน ดังนี้

4.1 การจัดทำข้อมูล

นำข้อมูลจากการรวบรวมข้อมูลด้านปฐมภูมิ รวบรวมข้อมูลจากเอกสารตำราวิชาการและเอกสารที่เกี่ยวข้อง และการจัดทำข้อมูลที่ได้จากการลงพื้นที่ภาคสนาม มาจัดระบบเป็นหมวดหมู่ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อการตรวจสอบข้อมูลให้เกิดความสมบูรณ์ สรุปลงข้อมูลจากเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย โดยจัดเป็นหมวดหมู่ตามเครื่องมือที่จัดทำ เพื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากรูปแบบของการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพในลำดับต่อไป

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลของการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิเคราะห์ 2 แบบคือ วิเคราะห์ข้อมูลทางเอกสารและการวิเคราะห์ข้อมูลภาคสนาม เป็นการนำข้อมูลที่ได้นำมาจำแนกและจัดหมวดหมู่ออกให้เป็นระบบ เช่น หมวดความเชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย หมวดองค์ประกอบทางดนตรีในพิธีกรรม หมวดการวิเคราะห์ดนตรีประกอบพิธีกรรม

5. การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยในครั้งนี้ใช้กระบวนการในการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยการศึกษาองค์ประกอบสำคัญทางดนตรีที่ใช้ในพิธีกรรมตนเองของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย ในเขตอีสานตอนใต้ของไทย ผู้วิจัยได้นำเสนอข้อมูลจากการวิจัยด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยมีโน้ตเพลงและภาพประกอบ

ผลการวิจัย

จากการรวบรวมข้อมูลภาคสนามในเขตอีสานตอนใต้ของประเทศไทย พบว่าพิธีกรรมตนเองเป็นพิธีกรรมความเชื่อในการบรรเลงดนตรีเพื่อการบำบัดรักษาคนไข้ ที่ปรากฏอยู่ในหมู่บ้านชำ ตำบลโพธิ์กระสัง อำเภอนาหวาย จังหวัดศรีสะเกษซึ่งมีองค์ประกอบสำคัญสำหรับพิธีกรรม ดังนี้

พิธีสะเอง เป็นพิธีกรรมที่เกิดจากความเชื่อและความศรัทธาในการรักษาคนไข้ด้วยวิธีการประกอบพิธีกรรม สาเหตุที่ประกอบพิธีกรรมนี้เกิดจากมีชาวบ้านหรือสมาชิกในครอบครัวไม่สบาย เกิดการเจ็บไข้ได้ป่วย ถึงแม้จะรักษาด้วยวิธีการทางแพทย์ปัจจุบันแล้วยังไม่หาย ก็จะประกอบพิธีกรรมการเล่นสะเองหรือการรำสะเองขึ้นมาเพื่อรักษาผู้ป่วย การเล่นสะเองนอกจากจะเล่นเพื่อช่วยรักษาอาการ

เจ็บป่วยแล้ว ยังเล่นสะเองเล่นเมื่อได้มีการบนบานกล่าวไว้ว่าขอให้หายจากการอาการป่วย เมื่ออาการดีขึ้นหรือหายจากการป่วยก็จะเล่นสะเอง เช่นกัน พิธีสะเองจะไม่นิยมกระทำกันในช่วงเข้าพรรษา พิธีการเริ่มตั้งแต่พลบค่ำหรือประมาณ 18.00 นาฬิกา จะมีการจัดบริเวณประรำพิธีอย่างสวยงาม มีการจัดเตรียมเครื่องสังเวย เช่น ข้าว แกง ข้าวต้มมัด เหล้า หมาก พลุ บุหรี่ ถ้วย เงินยกครู 25 บาทโดยการจัดข้าวสวยใส่จานให้พอดี ประกอบด้วยเทียน 1 คู่ ผู้ประกอบพิธีจะมีฝ่ายชาวคว้นด้วยฝ่ายแดงพันศีรษะยาวจนถึงประมาณข้อเท้า ด้ายดั่งกล่าวจะใส่ตามประสบการณ์ของผู้ประกอบพิธี คือเพิ่มจำนวนเส้นฝ้ายขึ้นเรื่อย ๆ ตามจำนวนประกอบพิธี การแต่งกายของผู้หญิงจะนุ่งผ้าถุง ส่วนผู้ชายจะนุ่งโสร่ง โดยพิธีกรรมจะมีการเข้าทรงหรือที่เรียกว่า ลงแถน ซึ่งช่วงแรกแถนของคุณแม่ซึ่งเป็นผู้ประกอบพิธีจะลงก่อน เมื่อถึงเวลาที่ที่ยกคืนจะเป็นแถนของบรรพบุรุษเป็นผู้ลงแถน โดยการรำรำพร้อมกับการบรรเลงดนตรีประกอบพิธีกรรม



ภาพ 1 อุปกรณ์ประกอบพิธีสะเอง,โดย พนาสินธุ์ ศรีวิเศษ, 2561

เครื่องดนตรี

เครื่องดนตรีประกอบพิธีสะเอง ประกอบไปด้วย ปี่สะเอง 1 เล่า กลองโทน 2 ใบ และฆ้องหุ่ย 1 ใบ

1) ปี่สะเอง

ปี่สะเองเป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องเป่า ที่ทำจากไม้ไผ่หรือลูกแคนจำนวน 1 เล่า นำมาตัดให้มีความยาวประมาณ 46 เซนติเมตร เจาะรูสำหรับเป็นตำแหน่งบังคับเสียง 6 รู ใน 3 รูแรก

วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
ปีที่ 11 ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน 2562

จะมีระยะห่างเท่ากันประมาณ 3 เซนติเมตร แล้วเว้นระยะห่างเล็กน้อยประมาณ 4 เซนติเมตรเพื่อเจาะรูอีก 3 รู มีการเจาะส่วนสำหรับตำแหน่งวางลิ้นปี ยอดปลายประกอบไปด้วยชั้นโรงหรือซี่สุด เวลาเป่าจะใช้ปากครอบไปยังส่วนปลายที่มีซี่สุดเพื่อให้เกิดเสียงและใช้มือทั้งสองข้างประคองเลาปี พร้อมกับใช้นิ้วมือวางบนรูเพื่อบังคับเสียงตามตำแหน่งของเสียง ผู้บรรเลงจะใช้เทคนิคการบรรเลงตามความสามารถของตน เพื่อประกอบพิธีกรรมที่เรียกว่าสะเอง ดังนั้นชื่อของปีชนิดนี้จึงเป็นชื่อที่เรียกตามชื่อของพิธีกรรมดังกล่าว



ภาพ 2 ปีสะเอง, โดย พนาสินธุ์ ศรีวิเศษ, 2561



ภาพ 3 ลักษณะการเป่าปีสะเอง, โดย พนาสินธุ์ ศรีวิเศษ, 2561

2) โทน

โทนเป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องตีที่ทำด้วยไม้ ซึ่งหน้าด้วยหนังสัตว์เช่น หนังงู หนังวัว และในปัจจุบันนิยมซึ่งหน้าด้วยผ้าใบซึ่งถือว่าผ้าเป็นวัสดุที่หาได้ง่ายในชุมชน ราคาไม่แพงและมีเสียงดังหนักแน่น ตัวโทนทำจากไม้เนื้อแข็ง มีความยาวประมาณ 60 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางบนหนังหน้ากลองยาวประมาณ 23 เซนติเมตร โทนแบ่งเป็นสองส่วนคือส่วนหัวกลองและส่วนขากกลอง ส่วนหัวกลองจะมีลักษณะโค้งมน มีเส้นรอบวงยาวประมาณ 90 เซนติเมตร ซึ่งหนังกลองด้วยเชือกชนิดเหนียว รอบส่วนของหัวกลอง โทนที่ชาวกูยจังหวัดศรีสะเกษใช้บรรเลงประกอบพิธีกรรมตนเองนี้จะมีลักษณะคล้ายคลึงกับกลองกันตรึมของชาวไทยเชื้อสายเขมร กล่าวคือ มีความคล้ายคลึงทั้งขนาด รูปร่าง วัสดุ ซึ่งกลองโทนของชุมชนจะมีลักษณะพิเศษอีกประการคือ การทำตัวกลองจากดินเผา ซึ่งยังคงมีการสืบทอดในวิธีการผลิตอยู่ แต่อาจจะไม่มากเท่าที่ควรเนื่องจากต้องใช้ต้นทุนในการผลิตสูง และการทำโทนจากดินเผาดูแลรักษายากกว่าโทนที่ทำจากไม้ เนื่องจากโทนดินเผามีโอกาสในการแตกหักชำรุดได้ง่ายกว่า เครื่องดนตรีชนิดนี้มีทำหน้าที่ให้การบรรเลงมีความสมบูรณ์ตามบทเพลงและเสียงที่เกิดจากการตีทำให้เกิดอารมณ์ที่มีความสนุกสนานสอดคล้องกับพิธีกรรม กำกับจังหวะหน้าทับของบทเพลงที่บรรเลงในพิธี



ภาพ 4 โทน, โดย พนาสินธุ์ ศรีวิเศษ, 2561

วิธีการตีโทนจะใช้ฝ่ามือตีลงบนหนังหน้ากลอง เพื่อให้เกิดเสียงดังตามหน้าทับ มีวิธีการตีเปิดและตีปิดเพื่อห้ามเสียง และการตีจะใช้มือข้างที่ถนัดตีที่หนังส่วนอีกมือหนึ่งจะทำการประคองเครื่องดนตรีไว้พร้อมกับใช้ฝ่ามือร่วมตีเพื่อให้เกิดเสียงด้วย



ภาพ 5 ลักษณะวิธีการตีโทน, โดย พนาสินธุ์ ศรีวิเศษ, 2561

3) ฆ้อง

ฆ้องเป็นเครื่องดนตรีประกอบพิธีสะเองของกลุ่มชาติพันธุ์กวยในจังหวัดศรีสะเกษ เป็นฆ้องที่ทำจากโลหะ ชนิดมีปุ่มตรงกลางเพื่อรองรับการตีเพื่อให้เกิดเสียง อาจเรียกว่าปุ่มฆ้อง ถัดจากปุ่มฆ้องเป็นแผ่นโลหะแห่กว้างออกไป มีความกว้างด้านหน้าเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 80 เซนติเมตร มีการเจาะรูด้านข้างเพื่อเป็นที่สำหรับร้อยเชือกเพื่อถือหรือใช้แขวนกับราวไม้

วิธีการบรรเลงคือ ใช้ไม้ตีที่เป็นไม้เนื้อแข็งพาดด้านหัวไม้ด้วยผ้าเพื่อให้ความนุ่มนวลและเพื่อป้องกันการขีดขูดบนตัวฆ้อง



ภาพ 6 ฆ้อง, โดย พนาสินธุ์ ศรีวิเศษ, 2561

4) แคน

การบรรเลงดนตรีประกอบพิธีกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์กูยในจังหวัดศรีสะเกษ นอกจากจะใช้ปี่สะเองเป็นเครื่องดนตรีหลักแล้ว ยังใช้เครื่องดนตรีสำหรับดำเนินทำนองได้อีกชนิด คือ แคน ซึ่งถือเป็นเครื่องดนตรีที่เป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์กูยสำหรับการบรรเลงเพื่อประกอบพิธีกรรม การบรรเลงด้วยแคนจะนำมาบรรเลงประกอบพิธีการเข้าทรงได้เช่นเดียวกัน โดยใช้บรรเลงผลัดเปลี่ยนจากปี่สะเอง เพื่อให้บรรยากาศของพิธีกรรม



ภาพ 7 การเป่าแคนประกอบพิธีสะเอง, โดย พนาสินธุ์ ศรีวิเศษ, 2561

วงดนตรี

การบรรเลงรวมวงดนตรีประกอบพิธีกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์กูยในจังหวัดศรีสะเกษ เป็นการบรรเลงรวมวงจากเครื่องดนตรีที่ประกอบไปด้วย ปี่สะเอง กลอง และซ้อง เป็นวงดนตรีขนาดกลาง ที่มีผู้บรรเลง 4 คน ประกอบไปด้วยปี่สะเอง 1 คน กลอง 2 คน และซ้อง 1 คน ผู้บรรเลงสามารถบรรเลงด้วยวิธีการนั่งบรรเลงในบริเวณประกอบพิธีกรรม การบรรเลงจะเริ่มจากในช่วงแรกของพิธีกรรม และบรรเลงต่อเนื่องไปจนถึงพิธีกรรมเล็ก



ภาพ 8 การบรรเลงรวมวงประกอบพิธีสะเอง, โดย พนาสินธุ์ ศรีวิเศษ, 2561

ระบบเสียง

ระบบเสียงของการบรรเลงด้วยปี่สะเอง เพื่อประกอบพิธีกรรมสะเองของกลุ่มชาติพันธุ์กวย คือ ระบบเสียงที่เรียกว่า ระบบ Pentatonic ซึ่งประกอบไปด้วยเสียง 5 เสียงใน 1 Octave ระบบกลุ่มเสียงที่ใช้สำหรับทำนองเพลงประกอบพิธีกรรมนี้ซึ่งมีด้วยกันหลายทำนองเพลง

ระบบเสียงของการบรรเลงด้วยแคน จะเป็นระบบเสียง 5 เสียง และจะมีโน้ตผ่านหรือโน้ตตรงเข้ามาบรรเลงเพื่อเป็นลักษณะเอกลักษณ์ของทำนองเพลง

บทเพลง

เพลงบรรเลงประกอบพิธีกรรม ซึ่งบรรเลงด้วยปี่สะเอง จะเป็นทำนองเพลงสั้น ๆ จังหวะปานกลาง บรรเลงซ้ำไปมาหลายรอบ ตามความถนัดของนักดนตรี

เพลงบรรเลงประกอบพิธีกรรมสะเอง

ปี่สะเองบรรเลงทำนองเกริ่น

----	--- ร	----	-- ซ ม	--- ร	--- ซ	--- ซ	--- ล
----	--- ร	----	-- ซ ม	-- ร ม	-- ซ ม	--- ร	--- ร



วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
ปีที่ 11 ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน 2562

ทำนองกลองนำ

โทน	-----	-พริ้ม-โจ๊ะ	- -พริ้มโจ๊ะ	--พริ้มพริ้ม	-----	-พริ้ม-โจ๊ะ	- -พริ้มโจ๊ะ	--พริ้มพริ้ม
ซ้อง	-----	--- โหม่ง	-----	--- โหม่ง	-----	--- โหม่ง	-----	--- โหม่ง

ทำนองบรรเลง

-----	-----	-- ซ ร	-- ซ ม	-- ซ ร	-- ซ ล	- ท ซ ล	ม ซ - ซ
-----	-- ซ ล	-- ซ ล	-- ร ม	-----	-- ซ ล	-- ซ ล	-- ร ม
---	-- ร ม	-- ซ ร	--- ร				

ภาพ 9 โน้ตเพลงประกอบพิธีสะเอง, โดย พนาสินธุ์ ศรีวิเศษ, 2561

คีตลักษณ์

คีตลักษณ์ของเพลงประกอบพิธีกรรมได้แบ่งโครงสร้างของบทเพลงให้มีประโยคของเพลงมีกลุ่มของวรรคเพลงที่สอดคล้องกัน มีจังหวะหนักเบา จังหวะตก เป็นเพลงทำนองสั้นๆ บรรเลงวนซ้ำไปมาหลายรอบ ผู้บรรเลงจะเป็นผู้พิจารณาเห็นควรว่าจะสามารถทอดจบเพื่อให้เพลงสิ้นสุดลงตามเวลาที่กำหนด หรือตามพิธีกรรมสิ้นสุดลง

กลุ่มเสียงของเพลงทำนองประกอบพิธีสะเอง จะใช้กลุ่มเสียงซอล เป็นหลัก เมื่อทำการวิเคราะห์แล้วเราจะสามารถเห็นได้ว่า มีการบรรเลงระดับเสียง ซอล ลา ที เร และเสียง มี บรรเลงสลับกันไปในแต่ละวรรคเพลง

ลูกตกของทำนองเพลงประกอบพิธีสะเองจะมีการใช้ลูกตกเสียงที่ 6 ของกลุ่มเสียงซอล เป็นจำนวนมากที่สุด กล่าวคือใช้เสียง “มี” จำนวน 3 วรรค และใช้ลูกตกเสียงที่ 1 ของกลุ่มเสียงซอล จำนวน 1 วรรค และลูกตกเสียงที่ 5 จำนวน 1 วรรค ซึ่งเป็นวรรคสุดท้ายของท่อนเพลง

กระสวนทำนองของเพลงประกอบพิธีสะเองมีการเคลื่อนที่ขึ้นลงสลับกันแบบถี่ ๆ โดยใช้โน้ตระดับเสียงใกล้เคียงกัน การดำเนินทำนองจะเป็นไปในลักษณะก่อนที่จะลงเสียงสุดท้ายของแต่ละวรรคจะเป็นการเคลื่อนที่จากโน้ตเสียงต่ำและขึ้นไปหาโน้ตที่สูงกว่า และมีการเคลื่อนที่ลงมาหาโน้ตที่ต่ำกว่า ซึ่งแตกต่างกันไปในแต่ละวรรค และมีการคงที่ของระดับเสียงโน้ตก่อนจะลงเสียงสุดท้าย

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง “ดนตรีประกอบพิธีกรรมตนเองของกลุ่มชาติพันธุ์กูย ในเขตอีสานตอนใต้ของไทย” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ประกอบทางดนตรีประกอบพิธีกรรม ของชาวไทยกลุ่มชาติพันธุ์กูย ในเขตอีสานตอนใต้ของไทยโดยใช้วิธีศึกษาจากเอกสารและการลงพื้นที่ภาคสนาม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สมจิตร พวงบุตร (2527, น. 217) ที่บูรณาการกับการศึกษาวิถีชีวิตประเพณีท้องถิ่นของชาวกูยของ สมทรง บุรุษพัฒน์ (2538, น.14) ซึ่งเป็นทฤษฎีทางด้านวัฒนธรรมท้องถิ่น ก่อให้เกิดองค์ความรู้ด้านการศึกษาองค์ประกอบทางดนตรีประกอบพิธีกรรมของชาวกูย และการศึกษาการวิเคราะห์เพลงได้ใช้ทฤษฎีการวิเคราะห์เพลงของ มานพ วิสุทธิแพทย์ (2533, น.45) เพื่อศึกษาถึงองค์ประกอบด้านบทเพลง ดังนั้นการศึกษาดนตรีประกอบพิธีกรรมตนเองของกลุ่มชาติพันธุ์กูย ในเขตอีสานตอนใต้ของไทยจึงให้ความสำคัญในการลงพื้นที่ภาคสนามเพื่อการรวบรวมข้อมูลจากแหล่งปฐมภูมิผลของการศึกษาพบประเด็นที่น่าสนใจดังนี้

1. องค์ประกอบทางดนตรีประกอบพิธีกรรมตนเองของกลุ่มชาติพันธุ์กูย จังหวัดศรีสะเกษ เป็นดนตรีที่ใช้บรรเลงประกอบพิธีกรรมการบำบัดรักษาของชาวไทยกลุ่มชาติพันธุ์กูย เป็นดนตรีที่มีการสืบทอดมาจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ใช้บรรเลงประกอบพิธีกรรมความเชื่อในเรื่องของสิ่งเร้นลับและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ บรรเลงดนตรีประกอบพิธีกรรมในรูปแบบของดนตรีบำบัดที่ผนวกกับความเชื่อแล้วนำพิธีกรรมนี้มาเข้ามามีบทบาทในการดำรงชีวิต มีความสอดคล้องกับ สมทรง บุรุษพัฒน์ (2538, น.14) ที่ได้กล่าวถึงประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์กูยในเขตอีสานใต้ ที่ยังคงมีความเชื่อในสิ่งเร้นลับอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ชาวบ้านมีการใช้ดนตรีเพื่อการบำบัดรักษาและการแก้บนจากการบนบานศาลกล่าวไว้ โดยผ่านกระบวนการประกอบพิธีกรรมความเชื่อที่ตนนับถือสืบทอดกันมาเป็นเวลาช้านานจนถึงปัจจุบัน ชาวบ้านยังคงให้ความสำคัญกับพิธีกรรมนี้อย่างต่อเนื่อง ชาวบ้านให้ความสนใจและเข้าร่วมพิธีกรรมนี้เป็นจำนวนมาก

2. องค์ประกอบทางด้านบทเพลงบรรเลงประกอบพิธีกรรมตนเองของชาวไทยกลุ่มชาติพันธุ์กูย ในจังหวัดศรีสะเกษ เป็นบทเพลงที่มีลักษณะเด่นเป็นเอกลักษณ์ที่แตกต่างจากบทเพลงทั่วไป บทเพลงที่บรรเลงจะบรรเลงด้วยเครื่องดนตรีประเภทเครื่องเป่า คือ ปี่สะเอง และมีเครื่องประกอบจังหวะ คือ กลอง และฆ้อง โครงสร้างของบทเพลงไม่ซับซ้อน เป็นเพลง 1 ท่อน มีการบรรเลงเกริ่นนำ บรรเลงวนซ้ำไปมา ใช้ระบบเสียงแบบ Pentatonic สอดคล้องกับ มานพ วิสุทธิแพทย์ (2533, น. 45) ที่ได้กล่าวถึงการศึกษาวิเคราะห์ดนตรีเบื้องต้น โดยการศึกษารูปแบบของวงดนตรี เครื่องดนตรีและโครงสร้างของเพลง



วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
ปีที่ 11 ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน 2562

ที่บรรเลง การศึกษาเพลงบรรเลงประกอบพิธีกรรมของชาวกูยนี้ที่มีลักษณะของการบรรเลงตามความถนัดของผู้บรรเลงเอง ไม่กำหนดตายตัวที่แน่นอนแสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์ของเพลงในลักษณะรูปแบบของเพลงพื้นบ้าน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลการวิจัยไปใช้

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลที่ตรงตามวัตถุประสงค์ ถือเป็นหลักฐานสำคัญจากการบินที่ข้อมูลผ่านเอกสาร ได้ผลงานวิจัยที่เกิดจากการสัมภาษณ์ บันทึกภาพ บันทึกเสียงจากนักดนตรีหรือศิลปิน ถือเป็นประโยชน์ทางการนำเสนอองค์ความรู้ของการศึกษาศิลปะและวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งวัฒนธรรมเหล่านี้ควรได้รับการสนับสนุนและส่งเสริมให้มีการอนุรักษ์องค์ประกอบทางดนตรีประกอบพิธีกรรม เพื่อให้มีการนำเสนอดนตรีประกอบพิธีกรรมผ่านวิธีการต่าง ๆ ทั้งจาก สื่อเทคโนโลยีและจากการบอกเล่า เพื่อให้วัฒนธรรมทางดนตรีเหล่านี้ได้มีการอนุรักษ์และสืบทอดต่อไปอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- กันหา จันทะเสน. (15 กันยายน2561). สัมภาษณ์.
- พรหมา โพธิ์กระสัง. (15 กันยายน2561). สัมภาษณ์.
- มานพ วิสุทธิแพทย์. (2533). *ดนตรีไทยวิเคราะห์*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชวนพิมพ์.
- สมจิตร พ่วงบุตร. (2527). *เพลงพื้นบ้านและการละเล่นพื้นบ้านจังหวัดสุรินทร์*. กรุงเทพฯ: กรุงเทพมหานครพิมพ์.
- สมทรง บุรุษพัฒน์. (2537). *เรียนภาษาและชีวิตความเป็นอยู่ของชาวกูย – กวย(ล่วย) จากบทสนทนา*. กรุงเทพฯ: สหธรรมิก จำกัด
- _____. (2538). *สารานุกรมชนชาติกูย*. นครปฐม: โรงพิมพ์สถาบันพัฒนาการสาธารณสุขอาเซียน มหาวิทยาลัยมหิดล.